

7. Шубіна Т. Проектна діяльність як важливий аспект компетентної освіти школярів. *Школа*. 2006. № 12. С. 22–28.

Головченко Крістіна – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Вікторія Гораи

АНТИТОТАЛІТАРНИЙ ДИСКУРС ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО: АКЦЕНТИ ШКІЛЬНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Актуальність дослідження. Романи Павла Загребельного часто спрямовані не лише на висвітлення історії України в її європейських, світових контекстах, а й на викриття справжнього обличчя тоталітарного суспільства. До прикладу, за опальним романом з радянськими купюрами з'явився окремим виданням «Південний комфорт» у 1988 році, у журналі «Вітчизна», але на п'ять років після публікації його заборонили, на письменника звернула увагу Генеральна прокуратура СРСР. Тому нині все це не може не привернути увагу дослідників, бо складає унікальне явище тоталітарної дійсності – згадані твори акумулювали перезавантаження свідомості в СРСР і форсували здобуття незалежності України. Павла Загребельного запідозрили у «викривленні», «очорненні», «спотворенні» реальності [7]. Генеральний прокурор СРСР Олександр Рекунков за звичною схемою зібрав колегію Генпрокуратури та запросив Павла Загребельного на обговорення (тут ми йдемо за дослідженнями Володимира Панченка, які, очевидно, з остраху освітяни оминають увагою) [7].

Письменник, за порадою колег, не прийшов на «обговорення» свого опального роману [7], метою якого були заборони роману. Йому приписали «викривлення», «очорнення» й «спотворення» СРСР, хоча читав українця Павла Загребельного лиш один з прокурорів [7]. Отже, маємо справу з так званим антитоталітарним дискурсом, який досліджували до ХХІ століття й досліджують іще ретельніше Юрій Ковалів [6], Алла Віннічук [1, с. 296], Ірина Зелененька [3, с. 520; 4, с. 199], це на часі для освітньої інтерпретації в контексті долі геніального прозаїка, що й акумулює наше зацікавлення.

Тому **мета** нашої **розвідки** – охарактеризувати особливості конфліктних моментів у житті Павла Загребельного як одного з авторів антитоталітарного дискурсу. **Об’єкт дослідження** – колізійність долі й романів письменника, **предмет дослідження** – антитоталітарна життєтворчість Павла Загребельного. **Методи дослідження:** описовий метод, герменевтичний, рецептивний та аналітичний. **Стан досліджень:** епічна творчість Павла Загребельного, антитоталітарний дискурс у ній досліджували Володимир Панченко [7], Юрій Ковалів [6], Алла Віннічук [1], Ніна Поляруш [5], Ірина Зелененька [3; 4] та ін. Однак цей момент не глибоко досліджений, що потребує нашого втручання в обсервацію.

Павло Загребельний – відомий опозиціонер до тоталітарного режиму. Це було в його долі й, звичайно ж, проявилось в багатьох його творах. Він був учасником Другої світової війни, в’язнем німецьких і радянських концтаборів. У неповних сімнадцять років він став курсантом Київського артилерійського училища, яке брало участь в обороні Києва. Бойове хрещення молодого курсанта Павла Загребельного відбулося в прикиївському лісі.

Друга світова війна вишколила, а не зіпсувала хлопця, він залишився простим, чемним селянином, який завжди з повагою ставився до інших. Письменник дуже швидко опинився начальником батареї, яка стояла глибоко в обороні, її захищало ще декілька укріплених ліній від передової. Але одного разу німецькі танки рейдом прорвали всю оборону й з’явилися прямо перед всі батареєю молодшого лейтенанта Павла Загребельного [2]. Після того бою

він потрапив у полон, де пробував аж до лютого 1945-го року. Ці події війни він покладає в основу своїх романів. Саме про вищезгадані епізоди своєї біографії він розповідає у романі «Європа-45».

Свого часу в інтерв'ю журналістові Дмитрові Гордону Павло Загребельний відверто заявив: «Мене, помираючого, підбрала німецька трофейна команда – літні, як мені тоді здалося, фрици, років сорока. Напоїли кавою із солдатської фляжки, переправили в Болхов, потім в Орел. Там у колишній в'язниці був великий табір. Не помер я тільки тому, що був молодим і досить міцним. У рані в боку завелися черви, ніхто мене не лікував... Два з половиною роки я був у німецьких концтаборах: в Орлі, в Гомелі, в Кальварії – тихому литовському містечку, чия назва в католиків означає Голгофу – місце, де Христос прийняв смертні муки...» [2].

У період війни його допитували не лише німці, а й «свої». Згодом ідеологічні вороги поширили чутки про Павла Загребельного, ніби він був помічником генерала Власова та Гітлера. Усе, що пережив письменник, викладено в романних полотнах у той чи той спосіб.

Михайло Слабошпицький у книзі про Павла Загребельного «За гамбурзьким рахунком» написав так: «... добре пам'ятаю миршавого пронозу, який періодично з'являвся в редакції «Літературної України», де я тоді працював завідувачем відділу критики, з уже пожовтілим од часу грубезним манускриптом і намагався його всучити або новому працівникові редакції, або відвідувачеві. Я також став його жертвою, коли тільки-но приступив до роботи в цій редакції. Він повідомив, що хоче дати мені матеріал про Загребельного. Я подумав, що це – стаття чи рецензія, і запропонував: залиште, я ознайомлюся, а потім скажу свою думку. Коли він з'явився знову, я сказав йому, що такої гидоти ще ніколи не тримав у руках. Він відповів: я все одно знищу Загребельного...» [14].

Не рідко в романах Павла Загребельного можна почерпнути знання про жорстокість світу – пережите й побачене в концтаборах не могло не вплинути на характер і манеру писання автора. Письменник віддав своїм

героям частину своєї біографії, що мало би загартувати сучасників і стати більш прозорим для них, аргументованим.

Після війни Павло Загребельний вступив на філологічний факультет до Дніпропетровського університету, відтак став вправним стилістом, неперевершеним, працював в обласній газеті. Переїхавши в Київ, працював у редакції журналу «Вітчизна», очолив відділ прози, урешті став головним редактором газети «Літературна Україна», на сторінках якої уже тоді друкувалися із шістдесятників Євген Гуцало, Микола Вінграновський, Віталій Коротич, Іван Драч, Юрій Щербак, Володимир Дрозд, Валерій Шевчук. Ємкі спогади про редакторування написав доктор філологічних наук Віталій Дончик, який тоді працював у тій же газеті завідувачем відділу критики.

У романах Павла Загребельного багато уваги політичній і соціальній реальності, живим емоціям обурення й розпачу: «Що може бути поштовхом для написання літературного твору? Для мене особисто — найнесподіваніші речі. Історія, пережита чи почута, конкретна подія чи просто настрої, емоційний стан: біль, радість, потрясіння, спогад чи здивування, незначна деталь, але така, що запам'ятовується, і навіть кольорове відчуття...» [7].

Павло Загребельний був, як колишній ветеран, з одного боку, захищений в Україні, але й був близький до головного партійця в УРСР В. Щербицького. Однак «Південний комфорт», до прикладу, окремою книжкою з'явився під завісу 80-х рр. ХХ століття, у 1988 році [7].

Романи Павла Загребельного – це справді об'ємні, густі роздуми про рідний народ, його історію від давнини до сучасності, а також про людей, які прагнули будь-що вижити, отримати від життя дива, вони шукають і творять сучасність, своє диво, незважаючи на складні життєві обставини.

Можна з певністю стверджувати, що на стилі кожного романного твору відбивається доба, її традиції, культура, соціально-психологічний типаж і типаж героїв-персонажів, які надають кожному з романних полотен і ліризму, і особливого гострого звучання, і наративності.

Отже, проза Павла Загребельного була вельми помітною свого часу, оригінальною на фоні всієї літератури СРСР, передусім тим, що саме вона була правдивою, від ветерана Другої світової війни, від українця, свідка терору тоталітарної влади над багатьма народами, тому вона сучасна й актуальна, про що потрібно вести мову в школі.

Твори Павла Загребельного апріорі сучасні, актуальні, філігранні, стилістично вишукано написані, оригінальні, багатогранні, легкі для прочитання, світового ґатунку, що й потрібно було довести.

Література

1. Віннічук А. П. Розвиток українського історичного роману. *Філологія* : зб. наук. праць. Київ, 2009. С. 296–300.

2. Загребельний П. А. Південний комфорт. Київ : Радянський письменник, 1988. 301 с.

3. Зелененька І. А., Брижата Д. В. Проза Михайла Стельмаха та літературний канон СРСР. *Fundamental and Applied Research in the Modern World* : Abstracts of IV International Scientific and Practical Conference. Boston, USA. 2020. С. 520–531.

4. Зелененька І. А., Григорович О. Б. Антитоталітарний дискурс у прозі Юрія Мушкетика (на матеріалі оповідання «Суд»). *Innovation in Science: Modern Challenges* : The 3rd International Scientific and Practical Conference. Munich, Germany, 2020. С. 199–204.

5. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

6. Ковалів Ю. Ідейно-естетичні пошуки українського письменства другої половини ХХ століття. *Українська література, 11 клас* / за заг. ред. Р. Мовчан. Київ – Ірпінь : Перун, 2001. 496 с.

7. Панченко В. Тисячолітній Загребельний. *ЛитАкцент* : веб-сайт. URL: <http://litakcent.com/2009/03/09/tysjacholitnij-zahrebelnyj/>

8. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2002. 832 с.

Гораш Вікторія – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська проза другої половини ХХ століття в методичній парадигмі.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зелененька І. А.

Юлія Гудзовська

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Сучасне суспільство справедливо називають інформаційним. Коли контролювати вплив на свідомість особистості різних медіа стає все важче: ми відчуваємо на собі вплив інформаційного простору, проте його наслідки залежать від рівня формування медіаграмотності. У зв'язку з цим обмін досвідом науковців і методистів, педагогів – ініціаторів цього руху – щодо практичних аспектів медіаосвіти, зокрема шкільної, інтегрованої в процес предметного навчання, є у площині особливої актуальності. Наявна потреба глибокого аналізу поняття «медіаграмотність», методів та прийомів його формування в учнів.

Мета статті: дослідити поняття «медіаграмотність», проаналізувати форми, методи та прийоми медіаграмотності на уроках української літератури.

Вважається, що термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Також використовуються